

тематичні групи: опредметнені абстрактні ознаки, притаманні певним особам і стосуються їх внутрішнього світу (*гордість, розкутість*), опредметнені абстрактні ознаки, притаманні певним особам і мають зовнішнє вираження (*самотність, беззахисність, забитість*), абстрактні назви об'єктивної дійсності (*якість, очевидність*), назви осіб, місцевості, конкретних предметів, тварин, приміщень та їх частин, характерних зовнішніх ознак особи, часових проміжків, одягу, посуду, абстрактні назви.

Література

1. Білоусенко П. І. Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси) / П. І. Білоусенко, І. О. Іншакова, К. А. Качайло, О. В. Меркулова, Л. М. Стівбур. – Запоріжжя – Кривий Ріг : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. – 480 с.
  2. Василевич Г. Я. Типи словотвірних значень девербативів-іменників у віддієслівних гніздах із значенням мислення / Г. Я. Василевич // Дослідження зі словотвору та лексикології. – К. : Вища школа, 1985. – С. 25–30.
  3. Вільчинська Т. Морфемний і словотвірний аналіз у школі / Т. Вільчинська // Дивослово. – 2003. – № 2. – С. 22–23.
  4. Говердовський С. І. Про суфіксальну експлікацію конотації іменників / С. І. Говердовський // Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 54–59.
  5. Городенська Г. К. Проблема виділення словотвірних категорій (на матеріалі іменника) / Г. К. Городенська // Мовознавство. – 1994. – № 6. – С. 25–28.
  6. Городенська Г. К. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису / Г. К. Городенська // Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 27–34.
  7. Горпинич В. О. Словотворення і словотвір української мови : [навч. посібник (тексти лекцій)] / Володимир Олександрович Горпинич. – К., 1995. – 68 с.
  8. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова [Морфеміка. Словотвір. Морфологія] / Володимир Олександрович Горпинич. – К. : Вища школа, 1999. – 208 с.
  9. Грещук В. В. Деякі теоретичні питання словотвірного значення / В. В. Грещук // Мовознавство. – 1991. – № 3. – С. 34–42.
  10. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Ніна Федорівна Клименко. – К. : Наукова думка, 1984. – 251 с.
  11. Тишківська Н. Я. Семантико-словотвірна структура гнізд слів із значенням почуття в українській мові / Н. Я. Тишківська // Ономастика і апелятиви [зб. наукових праць]. – Вип. 7. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1999. – С. 213–215.
  12. Третьєвич Л. М. Про особливості словотвірної семантики українських девербативів і деад'єктивів із нульовими суфіксами / Л. М. Третьєвич // Дослідження словотвору та лексикології. – К. : Вища школа, 1985. – С. 21–25.
- * Тут і далі по тексту мовний матеріал паспортизовано за книгою : Дашвар Люко РАЙ. центр [Текст]. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 272 с.

УДК 811.161.2:81'42

Н. О. Дорогович

ЕКСПРЕСИВНЕ ВИРАЖЕННЯ ЛІНГВОКОНЦЕПТУ УКРАЇНА В ЛІТЕРАТУРІ УКРАЇНСЬКОГО РЕЗИСТАНСУ 40 – 50-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Дорогович Н. О. Експресивне вираження лінгвоконцепту УКРАЇНА в літературі українського резистансу 40–50-х років ХХ століття.

У статті розглянуто особливості експресивного вираження лінгвоконцепту УКРАЇНА в літературі українського резистансу 40–50-х років ХХ століття. Проаналізовано найменування України з різними емотивно-оцінними конотаціями, а також тропеїчні та фігуральні структури мови, що породжують нові асоціативно-образні смисли концепту УКРАЇНА.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт УКРАЇНА, експресивність, оцінка, українська література резистансу.

Дорогович Н. О. Экспрессивное выражение лингвоконцепта УКРАИНА в литературе украинского резистанса 40 –50-х годов XX века.

В статье рассмотрены особенности экспрессивного выражения лингвоконцепта УКРАИНА в литературе украинского резистанса 40 –50-х годов XX века. Проанализированы названия Украины с разными эмотивно-оценочными коннотациями, а также тропеические и фигуральные структуры языка, которые порождают новые ассоциативно-образные смыслы концепта УКРАИНА.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт УКРАИНА, экспрессивность, оценка, украинская литература резистанса.

Dorogovych N. O. Expressive explication of the lingvoconcept UKRAINE in Ukrainian resistance literature of 40s – 50s of the 20th century.

The specifics of explication of the lingvoconcept UKRAINE in Ukrainian resistance literature of 40s – 50s of the 20th century is considered in the article. The names of Ukraine of different emotional-evaluative connotations are analyzed, as well as new associational-imaginative meanings of the concept UKRAINE produced by tropes and figures of speech.

Key words: lingvocultural concept UKRAINE, expressivness, evaluation, Ukrainian resistance literature.

Експресивний потенціал будь-якого лінгвокультурного концепту залежить від того, яке місце займає об'єкт, що концептуалізується, у пізнавальній і комунікативній діяльності представників конкретної етнокультурної спільноти. Різноманіття вербального вираження того чи того загальнонаціонального концепту обов'язково фіксує особливості культурного й історичного досвіду народу. Причому про важливе значення концепту та про актуальність його для певної етнокультурної спільноти свідчать складні смислові відтінки позначуваного, варіативність його найменування, а також те, наскільки активно концепт залучається до текстотворення.

Метою роботи є аналіз особливостей експресивного вираження лінгвоконцепту УКРАЇНА в літературі українського резистансу 40 – 50-х років XX століття. Серед основних завдань роботи – виокремити в змісті досліджуваного концепту когнітивні ознаки, зумовлені специфікою повстанського світобачення, дослідити асоціативний потенціал та оцінні характеристики концепту УКРАЇНА в художньому дискурсі українського резистансу. Матеріалом дослідження є українські повстанські й табірні пісні 40 – 50-х рр. XX ст. (усього – 573 тексти). У роботі застосовано головним чином методику компонентного та контекстуально-інтерпретаційного аналізу, метод суцільної вибірки, а також зіставний метод. Для зіставлення використані українські радянські пісні окресленого хронологічного періоду (в основному про Другу світову війну).

Теоретичне підґрунтя вивчення концептів закладене в працях таких мовознавців, як А. Вежбицька, С. Воркачов, В. Іващенко, В. Карасик, В. Кононенко, В. Красних, В. Маслова, Г. Слишкін, Ю. Степанов та ін. Відповідно до лінгвокультурологічного підходу, під концептом у цьому дослідженні розглядаємо культурно маркований вербалізований смисл, представлений у плані вираження цілим рядом своїх мовних реалізацій, що формують відповідну лексико-семантичну парадигму [2, с. 36]. Це багатовимірне смислове утворення включає щонайменше три складові – ціннісну, образну, поняттєву [7, с. 109]. Ціннісна сторона концепту

значною мірою визначає особливості його мовної репрезентації, сукупність мотивованих специфікою національного менталітету оцінних характеристик, представлених у мові по-різному, зокрема експресивними найменуваннями та конотаціями. Навколо імені, що позначає концепт, і пов'язаних із ним слів-понять дослідники вбачають «сміслові поле, необхідне й достатнє для виявлення численних конотативних супроводів, додаткових значень, асоціативно-оцінних і образних рядів» [8, с. 115].

Аналіз текстів свідчить про те, що концепт УКРАЇНА є одним із ключових у художній концептосфері українського резистансу. При цьому: етнонім *Україна / Вкраїна*, що є основним лексичним репрезентантом концепту УКРАЇНА, належить до найчастіше вживаних власних назв; лексема *Україна / Вкраїна* в контексті набуває різноманітних смислових відтінків значення, що забезпечує експресивність відповідних текстових фрагментів; концепт УКРАЇНА виступає когнітивною основою для побудови багатьох тропеїчних та фігуральних структур мови.

У художньому дискурсі українського резистансу ключовим компонентом семантики слова-репрезентанта *Україна / Вкраїна* (трапляються ще й *Україна*, пестливе *Вкраїнонька*) є сема «держава», що супроводжується такими семантичними ознаками, як «вільна», «незалежна», «самостійна», «соборна», «могутня», «єдина» / «одна». Відповідні атрибути державності України в 40-50-х рр. ХХ ст. були неактуальними, нівельованими радянською системою, однак представниками українських національно-визвольних змагань вони осмислюються як найвища цінність, як невід'ємні ознаки українського державотворення, як імператив боротьби. Саме такий – «потенційний», омріяний – образ України часто виступає основою для експресивного текстотворення: *Збудуємо героям пам'ятник на славу – / Українську Самостійну Соборну Державу* [1, с. 9] («Нова «радість» стала); *Від тихого Дону до верхів Карпат / одна нероздільна родина, / без панства, без рабства, насильства і зрад, / одна, незалежна Вкраїна* [10, с. 14] («Від тихого Дону до верхів Карпат»); *Нам дорожчий той дім, що потрібен усім – / Самостійна Соборна Держава!* [10, с. 73] («Що за військо іде?»).

Натомість у радянському художньому дискурсі зміст концепту УКРАЇНА підпорядкований тодішньому офіційному трактуванню України як однієї із радянських соціалістичних республік. «Будівельними» компонентами семантики лексеми *Україна / Вкраїна* виступають «країна», «край», «республіка» («радянська», «соціалістична» «одна з багатьох»). Оскільки «семи лексичного значення є носіями тих ознак, що формують зміст концепту в межах мовної картини світу» [14, с. 64], очевидно, що ядро концепту УКРАЇНА сформоване з позиції територіальної й політичної приналежності України до СРСР: *Помстимося за руїни, / знищим ворога в бою! / За Радянську Україну, / за республіку свою!* [13, с. 501] («За Радянську Україну»). Цим пояснюється збіднілий, сказати

б, спрощений порівняно з глибокою українською літературною традицією, ідеологічно відкоригований образ України в радянській літературі.

Тісний концептуальний зв'язок у текстах українського резистансу простежується між поняттями України та Батьківщини. Відповідно концепт УКРАЇНА може описуватися через концепт БАТЬКІВЩИНА, вербалізований як *Батьківщина, Вітчизна, Вітчизна, рідний край, рідна земля, рідна сторона, прадідня земля*. Сміслові поля обох концептів ніби накладається одне на одне, породжуючи спільні супровідні конотації: *То не грім заgrimів, то не бір зашумів, / не столітні дуби затріщали, / то лихі вороги на наш край дорогий, / мов голодні вовки, напали. / І на нашій землі свої хвилі брудні / гураганом важким прокотили, / а в годину грізну / дорогу Вітчизну / у пожарі, крові затопили* [10, с. 124] («То не грім заgrimів»).

В українських радянських піснях цей, здавалося б, логічний, історично закріплений зв'язок порушується. Пріоритет називатися Батьківщиною надається СРСР. Адже, відомо, батьківщиною за часів радянського режиму вважався увесь СРСР, промовистими з цього погляду є рядки гімну СРСР «Союзом незламним республіки вільні» (подаємо мовою оригіналу): *В победе бессмертных идей коммунизма / мы видим грядущее нашей страны, / и Красному знамени славной Отчизны / мы будем всегда беззаветно верны!* [3, с. 38]. Тож не дивно, що подібне тлумачення виступає в багатьох радянських піснях, наприклад: *І тоді прозвучав голос мудрий з Кремля, / голос мудрий, утішливий, праведний: / «Гей, ой гей, сини мої, внуки і друзі! / Батьківщина наша в небезпеці і тузі!»* [13, с. 468–469] («В неділеньку рано-пораненьку»); *І цього єднання / нікому не зламати, / бо одна в нас мати / і одна ми родина – / Радянська Вітчизна єдина, / ще й ленінська партія велика! / Від нині довіку!* [13, с. 564] («Непорушна дружба»); *Ми за мир у всьому світі, / бо у нас одна мета. / Хай радянська вся Вітчизна / буйним садом розквіта!* [13, с. 557] («У Радянському Союзі»).

Особливості сприйняття й оцінювання України крізь призму повстанського світогляду представлені ланцюжком емотивно-оцінних, асоціативно-образних характеристик. Частина з них виражається у формі народнопоетичних епітетів, як-от: *дорога, люба, мила, рідна, рідненька, свята, пресвята, славна, багата, квітуча, яра: Ой ми, хлопці, тої днини славу здобували, / за рідненьку Україну жите подавали! / За рідненьку Україну кого тамки вбили / та й завезли в густий лісок та й фойов накрили!* [1, с. 75] («Закувала зазуличка сива-сивесенька»); *А як на яру Україну / орду шакалів нанесе, / то ми на хижасах святим вогнем / наш заповіт виписуємо мечем: / «Гей, Україна понад все!»* [10, с. 428] («Вже громом грянув гнів народу» / «Гей, Україна понад все»).

Відомо, що експресивність «досягається як з допомогою окремих різномірних засобів, так і градацією якісних і кількісних ознак на всіх

рівнях мови, а також засобами зі сфери поезики в їх ендogenous і екзогенному виявленні» [11, с. 66]. Особливе місце в цьому контексті відводиться метафорі, яка є не просто стилістичною «окрасою» художніх текстів, а складним когнітивним механізмом, що породжує відповідні експресивно-стилістичні ефекти. Як засіб структурування нашого сприйняття, мислення та дійсності [15, с. 4] метафора в мові відображає специфіку концептуалізації фрагментів світу в колективній свідомості різних соціальних груп, у тому числі етносу. Саме за допомогою метафор у пісенних текстах резистансу до культурно-мовного портрету України додаються не просто різноманітні асоціативно-образні конотації, а важливі в комунікативно-прагматичному й світоглядному плані характеристики. Серед них можна виокремити такі, що перебувають на протилежних полюсах оцінної шкали.

Осердям метафоричної номінації України є лексеми *мати, матір, ненька, неня*, що дуже часто трапляються в літературі українського резистансу. Звичайно, ці лексеми з давніх-давен уживаються як народнопоетичне уособлення рідної землі, Вітчизни, України [5, с. 357]. Однак попри те, що концепт-образ БАТЬКІВЩИНА-МАТИ є традиційним для поетичної картини світу українців, у творчості різних авторів, у різних історико-культурних умовах народжуються нові, самобутні смисли позначеного: *Ой хлопчики-плеканчики, де ви ся плекали, / що вас таких молодийких до УПА прийняли? / Кожного з нас годувала матінка рідненька, / закликала в УПА стати Україна-ненька* [4, с. 277] («Ой хлопчики-плеканчики»); *Ой чи чуєш Ти, Царю, ту сумную новину? / Закували у кайдани нашу неньку Україну* [10, с. 428] («Нова радість стала»).

Витоки такої номінації пояснюються не лише тісним концептуальним зв'язком БАТЬКІВЩИНА – МАТИ, а й схильністю носіїв української ментальності (і міфологічного світогляду взагалі) до анімізації неживого, абстрактного. У художніх текстах це передається по-різному, передусім за допомогою лексики на позначення процесуальних і не процесуальних ознак, властивих людині. Так, Україна постає як *знедолена, страждаюча, розп'ята: До першої зорі встали всі повстанці, / Спаса привітали з радістю на серці: / «Благослови, Божий Сину, / страждаючу Україну, / просим щастя, долі / та миру і волі»* [10, с. 381] («Всюди по Вкраїні»). Україна журиться, тужить, плаче, ридає, терпить знущання ворогів, але в перспективі вона воскресне, усміхнеться: *Була Україна в сльозах і руїнах, / тужила за синами вона, / але ще не вмерла, не впала на коліна / прекрасна наша рідна сторона* [10, с. 73] («Ішли ми до бою темними лісами»); *На моїй високій могилі – / червона калинонька, / вона мені всю правду скаже, / як воскресне Вкраїнонька* [6, с. 232] («Прощай, холодная темнице»); *Гей! Усміхнеться наша Україна, / як у вінку молода* [10, с. 13] («Чи то в хмарах гуде»).

Образ нареченої, що входить до смислової структури концепту УКРАЇНА в художньому дискурсі українського резистансу, настільки оригінальний та асоціативно багатий, що забезпечує експресивність не просто окремих лінгвоодиниць, а всього мікроконтексту. Якщо Україна – наречена, то весільним бенкетом виступає боротьба, розправа з ворогом: *Від Сяну і Збруча йде пісня могуча, / до Дону гукнули Карпати: / «Вставай, Україно, бери своє віно, / збирай жемчуги і дукати!» // У досвітніх росах сріблиться колосся – / Твої це пшеничні вінци, / вінчайся в те зілля на гоже весілля, / скликай всіх діток-українців. // Гей, рідні діти, вже сонечко світить, / збирайтесь на пир погуляти, // на рідних загонах вином та червоним / московських гостей напувати [10, с. 70] («Від Сяну і Збруча»).* У жартівливо-іронічному контексті Україна постає ще й як «дівчина незасватана»: *Над Москвою хтось голосить, грозить і гуде, / Україну свата Йосиф, а вона не йде [10, с. 352] («Над Берліном вітер віє»).*

У радянських піснях зв'язок між концептами БАТЬКІВЩИНА – МАТИ реалізується через ототожнення відповідних концептів то з СРСР, то з Україною: *Батьківщино радянська, – / щира наша мати, – / ворогам твоїм ніколи / тебе не здолати! [13, с. 567] («Батьківщино наша люба, волі перемога»); Будь здорова, будь щаслива, – / ти не сиротина, / пригорнула тебе мати / Радянська Вкраїна [13, с. 539] («Гей, заспівало все в Карпатах»).* Україна виступає однією із республік-сестер Російської РСР: *Тоді ж то Україна, / як свій милий край покидала, / плакала-ридала / та до своєї сестри / Русі Великої приходжала, / словами промовляла: / «Ой ти, сестро, сестро / Русь моя Великая! / Прошу ж я тебе: / добро вчини, / в боротьбі мені поможи, / бо кати фашизнянські / на мій край напали, / міста-села попалили, / а степи вольні та широкії / полонили!» / Тоді ж то сестра Русь Великая / добреє серце мала, / словами промовляла: / «Ой ти, сестро, сестро Україно, / не плач, не журися! / Та є в мене воїни великі – / поглянь-подивися!» [13, с. 516–517] («Про визволення України»).*

У текстах радянських пісень оцінний аспект опису України є досить вузьким. Україна одержує негативно чи позитивно конотовані характеристики відповідно до комунікативно-прагматичних настанов автора. Зауважмо, що навіть у контексті не завжди легко розмежувати концепти УКРАЇНА та СРСР, оскільки такі узагальнені найменування, як *наша земля, рідна земля, радянська земля, наша країна, край, рідний край, колгоспний край, країна Рад, Батьківщина, Вітчизна*, часто функціонують без уточнення. Однією з найсуттєвіших у смислі концепту УКРАЇНА є метафорична ознака «квітуча», «та, що розцвітає». З одного боку, підґрунтям концептуалізації цієї ознаки є соціально-політичний акцент на Україні, як на *землі пребагатій, землі родючій*, що для комуністичного Радянського Союзу з його колгоспним устроєм мало надзвичайно важливе значення: *Ожило село колгоспне, / залунала пісня, / зустріча земля родюча / трактори із міста. / Вітер буйний в синім небі / хмари розганяє; / наша*

рідна Україна / знову розцвітає [13, с. 536] («Розцвітає Україна»). З іншого боку, це результат художнього втілення образу обіцяного комунізмом (однак наскрізь штучного) «світлого майбутнього», повоєнної відбудови СРСР: *В дружбі збратаних народів / радісно на волі – / розквітає Україна / у щасливій долі!* [13, с. 566] («Ой збиралися на раду»); *Шістнадцять республік – / шістнадцять сестер / в єдину сім'ю / возз'єднались тепер, / щоб жити прекрасно, / цвісти-розцвітають, / в великій Союзі / могутньо зростають!* [13, с. 568] («Шістнадцять республік – шістнадцять сестер»).

Поєднання позитивно й негативно оціненого в смисловій структурі концепту УКРАЇНА характерне для художніх текстів резистансу. Такий двоїстий образ України відображає дуалізм бачення держави у світлі суспільно-історичних реалій 40 – 50-х років ХХ століття. З одного погляду Україна – *пісні й волі сторона, рідная земля свята, козацький край, багатий край, славна Україна, мила Батьківщина, рідна ненька, люба Мати*, з іншого – *поганьблена земля свята, залита кров'ю Україна, зруйнований край, розритий край, розп'ята Україна, злита кров'ю ненька, сирота: Батьківщино, о люба наша Мати, / ми знищим ката, волю принесем. / І заgrimлять мотутнії гармати, / вітаючи Тебе з воскресним днем* [12, с. 42] («Марш «Сіроманців»); *«Ой товаришу, повстанче, / молодий козаче, / згинемо за Україну, / бо сирота плаче»* [10, с. 187] («Свищуть кулі, гострі кулі»).

Неможливо досягнути повноти образу України, якщо не розглядати його в єдності з національними символами, що є результатом «роботи асоціативного компонента національної свідомості, відбитого в асоціативних значеннях слів» [9, с. 139]. Однак ідеться не лише про традиційні народні символи (калина, верба, рута, соловейко, чайка та ін.), а й про державну символіку України й національно-визвольної боротьби. Блакитно-жовтий стяг і тризуб – атрибути української державності, національної самоідентифікації, коріння яких сягає часів Київської Русі (тризуб був гербом Київської Русі – України за князювання Володимира Великого). За радянського режиму навіть згадка про них була суворо заборонена й загрожувала політичними репресіями. У літературі українського резистансу назви української символіки активно залучаються до експресивного текстотворення й асоціюються з вільною Україною: *Із гір Карпат лунає пісня волі, / із гір Карпат лунає волі зов, / під жовто-синім прапором свободи, / там, де заграла українська кров* [10, с. 20] («Із гір Карпат лунає пісня волі»); *Нам не страшний червоний Кремль, ні дикі орди сходу, / нас в бій веде святий тризуб, знам'я вільного роду. / Щастя нам Бог, розбити льох, де гине наша Мати, / щоб з нею враз в побіди час воскресний день стрічати* [10, с. 15] («Ми йдемо у бій»). Звичайно, символічні конотації цих назв не закріплені за їхньою семантикою як окремі співзначення, адже виступають оказіонально.

Україна також асоціюється з червоно-чорним стягом, чи, радше, червоно-чорний прапор виступає символом України, що бореться. І це зовсім не через зв'язок із козацтвом чи українськими націоналістами, відповідь варто шукати саме в художній творчості, у фольклорній традиції: *Повстанський стяг наш лопотить, / Червоно-чорний у бій скликає, – / в крові купається земля, / це Україна воскресає. // Повстанський стягу бойовий, / це кров тебе почервонила, / а рідная свята земля / тебе це чорним позначила. // Червоно-чорний стягу наш, / ідем в червоне без вагання, / щоб нашу Чорну і Святу / звільнить від ката у повстанні* [10, с. 51] («Повстанський стяг»).

Отже, концепт УКРАЇНА належить до культурних домінант (термін В. І. Карасика) ціннісної картини світу представників українського резистансу 40 – 50 років ХХ століття, що органічно доповнює українську загальнонаціональну парадигму культури. У художніх текстах концепт УКРАЇНА представлений рядом найменувань з різними емотивно-оцінними конотаціями. Експресивно маркований контекст створюється також за допомогою майстерної побудови тропеїчних і фігуральних структур мови, що породжують нові асоціативно-образні смисли концепту.

У текстах резистансу концепт УКРАЇНА має складніший зміст і набагато ширше, ніж у радянських піснях, асоціативно-образне смислове поле. Звичайно, в абсолютно різних художніх дискурсах акцентуються різні концептуальні ознаки України, що зумовлено екстралінгвальними чинниками. Перспективу вбачаємо в подальшому дослідженні особливостей вираження лінгвоконцепту УКРАЇНА через унікальні об'єкти національної культури, позначені власними назвами, а також через імена видатних українських діячів.

Література

1. Близнюк В. Ми рвали кайдани. Визвольні змагання УПА 1944 – 1955 рр. / Володимир Близнюк. – Косів : Писаний камінь, 2000. – 189 с.
2. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / Сергей Воркачев. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. – 236 с.
3. Гімн державний / Українська радянська енциклопедія : в 12 т. – [2-е вид.]. – Т. 3. – К. : Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії, 1979. – 552 с.
4. Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940 – 2000-х років (історико-фольклористичне дослідження) / Григорій Дем'ян ; НАН України, Ін-т народознавства, відділ фольклористики. – Львів : Галицька видавнича спілка ; К. : Українська видавнича спілка, 2003. – 581 с.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
6. За волю України. Антологія пісень національно-визвольних змагань / записи, розшифрування, гармонізація, обробки, перепис нот, упоряд., примітки, статті Євгена Гіщинського. – [2-е вид., доп.]. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 390 с.
7. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
8. Кононенко В. І. Мова у контексті культури : [монографія] / Віталій Кононенко. – Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2008. – 390 с.
9. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О. А. Корнилов. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.

10. Літопис Української Повстанської Армії : у 50-и т. – Т. 25: Пісні УПА / упоряд. З. Лавришин ; передм. англ. мовою. – Торонто : Видавництво «Літопис УПА», 1996 ; Львів : Спільне українсько-канадське підприємство «Літопис УПА», 1997. – 556 с.
11. Мойсієнко А. К. Мова як світ світів. Поетика текстових структур / Анатолій Мойсієнко. – Умань : Софія, 2008. – 280 с.
12. Співаник УПА. – Регенсбург : Mittelbayerische Zeitung, 1950. – 162 с.
13. Українські народні думи та історичні пісні / за ред. М. Т. Рильського ; [упоряд. : П. Д. Павлій, М. С. Родіна, М. П. Стельмах]. – К. : Вид-во Академії Наук Української РСР, 1955. – 660 с.
14. Яремко Я. П. Стратифікація концепту / Я. П. Яремко // Мовознавство. – 2009. – № 1. – С. 60–69.
15. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago, London : The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.

УДК 811.161.2'373

І. Є. Іншакова

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОДОРАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ М. КОЦЮБІНСЬКОГО

Иншакова И. Е. Специфика функционирования одоративной лексики у творях М. Коцюбинского.

Лексика сприйняття постійно перебуває в колі уваги науковців. У статті розглядається функціонування одоративної лексики в творчості М. Коцюбинського, визначено відповідні тематичні групи лексем із семантикою «запах».

Ключові слова: лексика відчуття, тематичні групи, запах, одоративна лексика.

Иншакова И. Е. Специфика функционирования одоративной лексики в произведениях М. Коцюбинского.

Лексика восприятия постоянно пребывает в центре внимания ученых. В статье рассматривается одоративная лексика в творчестве М. Коцюбинского, определены соответственные тематические группы лексем с семантикой «запах».

Ключевые слова: лексика восприятия, тематические группы, запах, одоративная лексика.

Inshakova I. Y. A specific character of functioning of odourative vocabulary in M. Kotsyubynsky's works.

Vocabulary of perception is constantly attracting researchers' attention. The article deals with the odourative vocabulary in M. Kotsyubynsky's works. The author investigates appropriate thematic groups of lexemes with semantics of «odour».

Key words: vocabulary of perception, thematic groups, odour, odourative vocabulary.

Лексика сприйняття постійно перебуває в колі уваги лінгвістів. У вітчизняному, зарубіжному мовознавстві останні кілька десятиліть підвищений інтерес до феномена запаху й відповідної лексики.

Запахи досліджують у різних аспектах фізіологія, соціологія, культурологія, психологія. В українській, російській лінгвістиці, психолінгвістиці відомі праці, присвячені частковим аспектам опису цієї лексики (І. Я. Франко, О. І. Білецький, В. В. Виноградов, В. П. Сидельников, Л. Вейсгербер, Л. М. Васильєв, Ю. Н. Караулов, А. П. Василевич, Е. В. Гейко, Л. Б. Крюкова, В. В. Лещенко, Н. С. Павлова, І. Г. Рузін, Р. М. Фрумкіна, А. Вежбицька, А. В. Житков, Н. А. Ніколіна, Л. Ставицька, М. В. Одинцова, В. В. Дятчук та ін.).

Запах – конкретна властивість тієї чи тієї реалії, яка в сучасній свідомості віддзеркалюється через нюхове відчуття. Людина сприймає